

KUBINYI ANDRÁS: EGY ÉLETMŰ ÉS EGY DÍJ

F. ROMHÁNYI BEATRIX – LASZLOVSZKY JÓZSEF

A magyar középkortudomány fejlődése szempontjából kétségkívül nagyon fontos korszaknak tekinthetjük a 20. század második felét. Amellett, hogy számos jelentős tudós egyéniség működött ebben az időszakban fontos tudományos eredményekkel, ugyanerre az időszakra tehetjük a modern értelemben vett középkori régészet kialakulását is hazánkban. Ebben az időszakban mind a középkorkutatás, mind pedig a középkori régészet egyik legkiemelkedőbb alakja Kubinyi András volt, akinek életpályája alapvetően két intézményhez kapcsolódott: a Budapesti Történeti Múzeumhoz és az Eötvös Loránd Tudományegyetemhez.¹ Munkásságának talán legfontosabb eleme a nemzetközi kitekintésben is nagy jelentőségű várostörténeti kutatás, de emellett ő volt a Mátyás- és Jagelló-kor egyik legjobb ismerője, s mindeközben kötetnyi tanulmánya jelent meg az egyháztörténet, a hadtörténet, valamint a társadalom- és gazdaságtörténet témakörében is.² Tevékenységének sok-

rétúságát, oktatómunkájának színvonalát és interdiszciplináris jellegét jól mutatja az Országos Tudományos és Kutatási alap 2005-ben iskolateremtő professzorok számára kiírt új pályázatának eredménye is. Ezzel a támogatással indult el ugyanis Kubinyi András vezetésével az a kutatási program, amelynek célja a középkori magyar gazdaságtörténet összefoglalása volt a régészet, az anyagi kultúra és természetesen az írott források tükrében. Ez a komplex szemlélet nem véletlen: Kubinyi András kutatásait ugyan levéltárosként kezdte, de hamar felismerte, hogy a szűkös magyarországi írott forrásokat a tárgyi anyaggal és a képi ábrázolásokkal ki lehet egészíteni, s a hármat együtt elemezve és értelmezve lényegesen közelebb lehet jutni az egykori valóság megismeréséhez.³ Bár nem volt régész (noha folytatott ilyen tanulmányokat), már a Budapesti Történeti Múzeumban is régész közegben dolgozott, és a városban számos nagy ásatást, köztük a budai vár feltárását hivatalból is figyelemmel követte. Az ELTE Régészeti Tanszékének tanáraként és az önálló Középkori és Kora Újkori Régészeti Tanszék megalapítójaként az egyetemen ezt a komplex módszert adta tovább, ez lett a Kubinyi-iskola közös nyelve. Az említett gazdaságtörténeti kutatás eredménye egy sokszerzős monográfia volt először magyar, majd angol nyelven, amelyben a fejezetek nagy részét Kubinyi András tanítványai írták, különböző tudományterületeket képviselve.⁴ Kubinyi tanár úr azonban ezt már nem érte meg, 2007-ben távozott közülünk.

Halála után felesége, Valter Ilona indította útjára azt az alapítványt, amely éppen ennek az utolsó vállalkozásnak és Kubinyi András egész életművének a szellemében a középkorral foglalkozó fiatal kutató-

¹ Saját életpályájáról részletes visszatekintést közölt: Miért lettem a középkor kutatója. *Korall* 21–22 (2005), 218–244.

² Megjelent műveinek bibliográfiája: Kubinyi András tudományos műveinek jegyzéke, 1953–2003. Összeállította Kálnoky Gyöngyössy Márton, In: Kovács Gyöngyi (szerk.): „Quasi liber et pictura.” *Tanulmányok Kubinyi András hetvenedik születésnapjára*. Budapest, 2004, 707–720. Tudományos műveinek legteljesebb bibliográfiája (összeállította Laszlovszky József) a munkásságáról megemlékező rövid cikkhez kapcsolódik: Szabó Miklós: András Kubinyi (1929–2007). *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 60 (2009/2), 445–460. A bibliográfia megjelenése után még számos tanulmánya került posztumusz közlésre, ezek egy részére hivatkozás történik a jelen cikkben.

³ Munkásságáról, jelentőségéről ld. Laszlovszky József: Kubinyi András (1929–2007). *Urbs: magyar várostörténeti évkönyv* 3 (2008), 11–13; Szende Katalin: Kubinyi András (1929–2007). *Levéltári Szemle* 57 (2007), 93–94.

⁴ Magyarul: *Gazdaság és gazdálkodás a középkori Magyarországon. Gazdaságtörténet, anyagi kultúra, régészet*. Szerk. Kubinyi András, Laszlovszky József, Szabó Péter. Budapest: Martin Opitz, 2008; angolul: *The Economy of Medieval Hungary*. Szerk. Laszlovszky József, Nagy Balázs, Szabó Péter, Vadas András. Leiden: Brill, 2018 (bővített, átdolgozott kiadás).

F. Romhányi Beatrix – Laszlovszky József • Kubinyi András: egy életmű és egy díj.

kat kívánja támogatni.⁵ A Solymosi László akadémikus elnöklete alatt működő kuratórium tagjai – Buzás Gergely, C. Tóth Norbert, Csukovics Enikő, E. Kovács Péter, F. Romhányi Beatrix, Grynaeus András, Laszlovszky József, Szende Katalin, Tringli István és Végh András – mind Kubinyi András tanítványai voltak. Különböző generációkhoz tartoznak, különféle intézményekben dolgoznak és a középkorkutatáson belül más-más tudományterületet képviselnek. Az alapítvány elindulását (2010) Hiller István akkori oktatási és kulturális miniszter, a Budapesti Történeti Múzeum és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem támogatta, a későbbiekben pedig csatlakozott hozzájuk az ELTE Régészettudományi Intézete és Budapest Főváros Levéltára is. A nagyszámú intézmény támogatása mögött is Kubinyi András sokrétű tevékenysége áll: két fő munkahelye mellett más egyetemeken is tanított (Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Miskolci Egyetem), ahol további tanítványai sajátították el a középkorkutatás módszertanát, és számos intézménnyel volt munkakapcsolatban kutatásai kapcsán. Ennek köszönhetően kerülhetett sor az első Kubinyi-díj átadására 2010 januárjában, Kubinyi tanár úr születésnapján (az érmet Gáti Gábor szobrászművész, az oklevelet Molnár Imre iparművész készítette). 2019-ben a tizedik díjátadóval már kisebb jubileumot ünnepelehetünk. Az ünnepélyes díjátadásra minden évben a Budapesti Történeti Múzeum középkori hangulatú Gótikus termében kerül sor. Mivel ma ez az egyik legjelentősebb és rendszeresen odaítélt, kifejezetten középkortudományi díj, érdemes röviden áttekinteni a díjazottakat és kapcsolatukat a középkori régészettel.

A pályázók köre mindvégig színes volt. Történészek, régészek mellett több művészettörténész, irodalomtörténész is indult a megmérettetésen. A díjazottak a legkülönbözőbb intézményekhez kötődnek az akadémiai intézetektől az egyetemeken és múzeumokon át egészen a középiskoláig. Voltak Budapestről, vidékről, sőt, a határokon túlról is. A tizenegy díjazott közül Neumann Tibor, Weisz Boglárka és Bácsatyai Dániel az MTA Történettudományi Intézetében, Mészáros Orsolya és Mordovin Maxim az ELTE Régészettudományi Intézetében dolgozik, Antonín Kalous az olomützi Palacky Egyetem oktatója, K. Németh András a szekszárdi Wosinszky Mór Múzeum régésze, Szaszko Elek a Karinthy Frigyes Gimnázium történelemtanára, Botár István a Csíki Székely Múzeum régésze, Máté Ágnes az MTA Irodalomtudományi Intézetének kutatója, Kuffart Hajnalka pedig a Vestigia Kutatócsoport munkatársa, jelenleg a Pest Megyei Kormányhivatal munkatársa.

A pályázók körének tarkasága az életkor tekintetében is megnyilvánult, ezért határozott úgy a kuratórium 2011-ben, hogy a Kubinyi András-díj mellett pályázatot hirdet a Kubinyi András Ifjúsági Díjra is, amelyen a legfiatalabb nemzedék, a még egyetemre járók vagy onnan épphogy kilépők mérettethetik meg magukat. Az Ifjúsági Díj eddigi nyertesei Szakálos Éva (PPKE), Gál Judit (ELTE), Vadas András (ELTE), Pető Zsuzsa (CEU), Herbst Anna (Ferenczy Múzeum Centrum), Rudolf Veronika (ELTE) és Csermelyi József (Evangélikus Országos Levéltár).

Az elmúlt években a kuratóriumhoz több mint száz pályázatot nyújtottak be, megjelent műveket és kéziratokat, monográfiákat és tanulmányokat egyaránt. A pályaművek hozzávetőleg fele foglalkozott azzal a késő középkori időszakkal, amely Kubinyi András érdeklődésének is a központjában állt. Témájukat tekintve érkeztek politika- és diplomáciatörténeti, gazdaságtörténeti, település- és egyháztörténeti, illetve a források filológiai kérdéseivel foglalkozó művek. Egyes években a szoros verseny miatt nemcsak a díjat adtuk át, hanem elismerő okleveleket is, tíz év alatt tizenháromat. Nem említve azokat, akik utóbb magát a díjat is elnyerték egy újabb pályázattal, oklevelet kapott Gulyás László Szabolcs, Horváth Richárd, Szabó Noémi Gyöngyvér, Goda Károly, Keglevich Kristóf, Nemes Gábor, Csákó Judit és Szócs Tibor történész, valamint Erdődi Gábor művészettörténész, Gáll Erwin régész és Lyublyanovics Kyra archaeozoológus. 2019-ben, a névadó 90. születésnapján két díj átadására gyűltünk össze. Az idei ünnepség hangulata kicsit eltért a korábbi évektől, mert a közönség soraiban döntően már a fiatalabb generáció képviselői ültek, köztük többen Kubinyi-díjasok.

Az eddigi díjazottak, bármelyik tudományterületről érkeztek és bármelyik korosztályhoz tartoztak is, egy valamiben egészen biztosan hasonlítanak egymásra: a forrásaik alapos ismeretében képesek voltak túl-

⁵ Valter Ilona kutatásairól és jelentőségéről: Laszlovszky József: Recenzió: Pászto a középkorban (Valter Ilona). *Magyar Régészet* 2018 tél, 1–3.

F. Romhányi Beatrix – Laszlovszky József • Kubinyi András: egy életmű és egy díj.

lépni saját szűkebb kutatási területük határain, és új módon, innovatív szemlélettel közelíteni a tudományos kérdésekhez. A történész díjazottak mindegyike forrásközpontú, az ismert vagy kevésbé ismert forrásokat új összefüggésbe helyező munkával nyert. A régészek közül Mészáros Orsolya, K. Németh András és Botár István településtörténeti témájú pályaműve az írott és a régészeti források egyenrangú használatán alapult és hozott új eredményeket. Mészáros Orsolya a középkori Visegrád okleveles forrásait és városi régészeti kutatásait elemezte, K. Németh András és Botár István pedig egy-egy régió középkori topográfiai elemzését végezte el részben az egyházi intézmények, részben a településhálózat kutatásával. Mordovin Maxim egy eddig alig kutatott forráscsoport, a középkori és a kora újkori textilplombák vizsgálatával járult hozzá érdemben a korszak gazdaságtörténetének megismeréséhez.

Egy tudományág iskolateremtő egyéniségének sokféleképpen lehet emléket állítani. Fényképpel egykori munkahelyén, emléktáblával a lakóhelyén, hivatkozásokkal a publikációkban. A leginkább méltó megemlékezés azonban talán azoknak a fiataloknak a díjazása és támogatása, akik ugyan személyesen már nem ismerhették Kubinyi tanár urat, de kutatásuk során az ő módszereit is használják, az ő kutatási témáira is reflektálnak. Az első tíz év után remélhetőleg még sokszor tíz évig lesznek jó pályázók, és persze anyagi háttér is, így bízunk benne, hogy a Kubinyi-díjak átadása még sokáig lesz a középkorral foglalkozó fiatal és kevésbé fiatal kutatók évről évre elérkező rangos szakmai eseménye.

KUBINYI ANDRÁS-DÍJJAL JUTALMAZOTT PÁLYAMŰVEK (2010–2019)

2010:

NEUMANN TIBOR:

II. Ulászló koronázása és első rendeletei: Egy ismeretlen országgyűlésről és koronázási dekrétumról. *Századok* 142 (2008), 315–337.

2011:

MÉSZÁROS ORSOLYA:

A késő középkori Visegrád város története és helyrajza. Visegrád, 2009.

2012:

ANTONÍN KALOUS:

Plenitudopotestatis in partibus? Papežští legáti a nunciovéve střední Evropě na konci středověku (1450–1526) [Pápai legátusok és nunciások Közép-Európában a középkor végén (1450–1526)], Brno, 2010.

2013:

K. NÉMETH ANDRÁS:

Tolna megye középkori templomai. Pécs, 2011.

2014:

WEISZ BOGLÁRKA:

A király ketteje és az ispán harmada. Vámok és vámszedés Magyarországon a középkor első felében. Budapest, 2013.

2015:

SZASZKÓ ELEK:

A Szeri Pósaftak. Egy alföldi előkelő család története a 14–15. században. PhD disszertáció, PPKE, 2014.

F. Romhányi Beatrix – Laszlovszky József • Kubinyi András: egy életmű és egy díj.

2016:

BOTÁR ISTVÁN:

A Csiki-medence középkori településtörténete. PhD disszertáció, ELTE, 2015.

2017:

BÁCSATYAI DÁNIEL:

A magyar kalandozó hadjáratok latin nyelvű kútfői. PhD disszertáció, PPKE, 2016.

2018:

MÁTÉ ÁGNES:

Szent Istvántól Báthory Istvánig: Grizelda története saluzzói, lengyel és magyar mellékalakokkal. *Irodalomtörténeti Közlemények* 121 (2017), 3–22.

2019:

KUFFART HAJNALKA:

Modenában őrzött esztergomi számadáskönyvek és az esztergomi érsekség udvartartása. PhD disszertáció, PPKE, 2018.

MORDOVIN MAXIM:

Textilvégek védjegyei – A textilkereskedelem régészeti emlékei a Magyar Királyság területén. Budapest, 2018.